

FINNS HISTORIEÄMNET PÅ HÖGSTADIET?

För några år sedan var diskussionen intensiv om ämnesintegration och blockläsning. Även från auktoritativt håll hävdades att integration och läsning i block var en nödvändig följd av den då nya Lgr 80 och det fanns integrationsföreträdare som menade att läroplanen egentligen uteslöt ämnesbunden läsning. Sålunda hävdade två tjänstemän i ledande befattningar på SÖ i pressuttalanden att ämnesintegrationen kunde få till följd att de enskilda ämnena inte ens kunde urskiljas. Man ifrågasatte helt enkelt berättigandet av ämnesidentiteten.

Historielärarnas förening hävdade tillsammans med de övriga berörda ämnesföreningarna bland annat i debattartiklar i pressen och vid uppvaktningar på departementet att de enskilda ämnena har sina särskilda karakteristika och att en väsentlig del av undervisningen måste bedrivas i dessa mindre sammansatta strukturer men att samverkan mellan enskilda ämnen i många fall är både önskvärd och nödvändig. Grundläggande kunskaper i enskilda ämnen är i regel en förutsättning för meningsfull ämnessamverkan. Vidare menade ämnesföreningarna att något vägande skäl för att låsa denna ämnessamverkan till block inte finns. Tvärtom bör samverkan mellan de enskilda ämnena — "grundkomponenterna" — i förekommande fall vara fri och flexibel. De olika ämnena skall kunna kombineras fritt och flexibelt efter det arbetsområde som skall studeras.

Sedan krutröken skingrats förefaller det nu några år senare som om praktiskt taget alla — även många av de ivrigaste integrationsivrarna från -82 — i stort sett delar ämnesföreningarnas syn på saken. Och goda skäl finns för detta. Ett sådant skäl är läroplanen. Enligt Lgr 80 är det lärare och elever som väljer inte bara stoff utan också arbetssätt och där diskuteras också för- och nackdelar med ämnesbunden och ämnesintegrerad läsning. I kursplanerna talas om att ämnena organiserats så att de skall stödja och

komplettera varandra men de enskilda ämnena finns nämnda i såväl kurs- som timplaner. Ser man på saken ur detta perspektiv kan vi hävda att ryktet om historieämnets död är betydligt överdrivet.

Nu har ämnesföreningarna också fått stöd för sin uppfattning av riksdagens utbildningsutskott som i sitt betänkande 985/86 nr 1, oktober 1985 på s. 10 erinrar om att föredragande statsrådet i debatten om ny lärarutbildning slagit fast att det inte får vara ett "antingen-eller" utan det måste vara ett "både-och" när det gäller ämnesövergripande respektive ämnesanknutna inslag i undervisningen. Utskottet konstaterar vidare att de traditionella ämnena inte har förlorat sin betydelse.

Det är alltså tillfredsställande att kunna konstatera att HLF tillsammans med de övriga ämnesföreningarna tycks ha vunnit gehör för sin syn på saken. Andra trender positiva för vårt ämne är det klart ökade intresset för historia långt utanför fackhistorikernas krets och den ämnesdidaktiska debatt som nu tagit fart på allvar även i vårt land. HLF har i olika sammanhang medverkat till att lyfta fram denna viktiga fråga. I årsskriften 1985 bidrog Christer Karlegård och Nils Gruvberger med artiklar i ämnet. I samband med denna didaktikdebatt, som ju tar upp frågor som "vad" och "varför" i historia, har många goda tillfällen givits att klargöra betydelsen av ett historieämne och en historieundervisning som kan ge perspektiv på vår egen tid genom att sätta in mänskligt liv och verksamhet i ett kronologiskt sammanhang. Historieundervisningen får inte vara ett planlöst sysslande med lösryckta fakta ur det förgångna där resultatet riskerar att bli ett slags historiskt kuriosakabinett.

Så långt kan alltså framtiden te sig ganska ljus för vårt ämne. Men det finns ovedersägligen hotande moln som tornar upp sig vid horisonten. Blockämnesfrågan är ännu inte löst när detta skrives. Visserligen kommer SÖ att hos regeringen begära en förlängning på ett år av möjligheten att sätta betyg i enskilda ämnen. Ett skäl för detta är att SÖ ännu inte bedömer att skolorna gått över till en undervisning som är integrerad i block utan fortfarande bedriver studierna i stor utsträckning ämnesvis.

Målet tycks fortfarande vara en blockintegrerad undervisning och genomförs blockbetygen försvinner naturligtvis inte bara formellt en del av ämnesidentiteten. Det är svårt att se några vä- gande pedagogiska skäl för blockläsning — el- ler "blockläsning". Argumentet brukar vara att verkligheten inte kan indelas i ämnen men den är naturligtvis inte indelad i block heller. Kan- ske sammanhänger det envisa fasthållandet vid blockidén mest med den kommande utbildnin- gen av en blocklärare, en konstruktion som nog inte är tillkommen främst av pedagogiska skäl.

En ännu allvarligare fråga för vårt ämne är de konsekvenser som beslutet om ny lärarutbild- ning för grundskolan kan få. Mycket är här än- nu höljt i dunkel — först i höst väntas UHÄ som utreder frågan att lätta på förlåten. Visser- ligen har utbildningsutskottet i samma betän- kande som refererades till ovan uttalat: "Enligt utskottets mening bör lärarutbildningen utfor- mas så att den ger fasta kunskaper i de enskilda ämnena som förekommer i grundskolans läro- plan. Endast med utgångspunkt i en sådan kun- skapsbas kan läraren med framgång bedriva sådan ämnessamverkan som går under beteck- ningen samlad undervisning." Intressant kan vara att notera att utskottet här inte använder begreppet "ämnesintegration" utan termerna "samlad undervisning" och "ämnessamver- kan".

Vidare säger utskottet att kunskapsinhämtandet bör utgå från klart definierbara ämnen så att de blivande lärarna behärskar både de enskilda ämnena och de områden där ämnessamverkan kan förekomma. Detta uttalande kan inte gärna tolkas på annat sätt än att undervisning i enskil- da ämnen även i fortsättningen skall förekom- ma enligt utskottets uppfattning.

Det finns emellertid en stor risk att lärarens ut- bildning kommer att låsas till block där för samverkan så utomordentligt givande och givna kombinationer som historia och svenska eller geografi och biologi blir uteslutna.

En annan allvarlig fara för vårt ämne kan ligga i antalet ämnen i blocken — 4 till 5 — som den sk "senareläraren" skall utbildas i. Om man med en ämneslärare menar en lärare som är något av en "specialist" i sitt eller sina ämnen då finns

det risk att man nu "avskaffar det förlegade ämneslärarsystemet" som någon talare uttryck- te det i riksdagsdebatten om den nya lärarut- bildningen. Ingen lärare kan vara "specialist" i 4—5 ämnen, ingen lärare kan känna identitet och ha ett "personligt förhållande" till så mán- ga ämnen. Det föreligger en betydande risk att ämnesidentiteten hos den blivande läraren blir så nedtonad att hon inte längre känner sig som "historielärare" med det speciella ansvar långt utanför skolan och undervisningen som följer med detta. Hur skall en lärare kunna hålla sig á jour med den mycket snabba utvecklingen i 4—5 ämnen under kanske 40 yrkesverksamma år i framtiden?

Detta är ett hotande perspektiv för vårt ämne. Förvandlas historieläraren på t ex högstadiet till blott och bart en lärare som undervisar i histo- ria — eller i värsta fall om spridda historiska in- slag i ett blockämne — då är det en allvarlig för- svagning av historieämnet.

Det måste vara en angelägen uppgift för HLF att gärna i samarbete med de övriga berörda ämnesföreningarna försöka komma till rätta med detta problem. Kanske skulle en lösning kunna vara att den kommande läraren får sin utbildning i ett par huvudämnen och därtill i ett par stödämnen i olika kombinationer för att bi- behålla den nödvändiga ämnesidentiteten. En sak är säker och det är att gedigna ämneskun- skaper och en ämnesdidaktisk medvetenhet är nödvändigare än någonsin nu när läroplanen ger läraren större frihet och därmed större an- svar vid urval av stoff och planering av under- visningen.

Det är självklart viktigt att läraren på alla stadi- er har gedigna ämneskunskaper. Samtidigt är det ur pedagogisk synvinkel — men kanske inte alltid ur t ex facklig — viktigt att betona att ele- ver i olika åldrar har olika behov. Undervisnin- gen för 15-16-åringar på högstadiet måste kom- ma att se ganska annorlunda ut än för 9-10- åringar. Därför kan det kanske vara alldeles särskilt befogat att se till att vi i en snar framtid inte skall behöva fråga oss: "Finns det ett histo- rieämne och en historielärare på högstadiet?"